

Docents gironins a l'Institut Jaume Balmes de Barcelona

Tot aprofitant l'avinentsa del 177è aniversari de l'Institut Jaume Balmes de Barcelona, vull recordar en aquest article, des de la meua doble condició de gironí i excatedràtic del centre, un col·lectiu de gironins i gironines que hi impartiren docència.

Text > **CARLES BASTONS VIVANCO**, excatedràtic de l'Institut Jaume Balmes i doctor en filologia catalana
Fotos > **ARXIU INSTITUT JAUME BALMES**

Per damunt dels noms i cognoms i de la seva connexió amb el centre, crec que és bo acollir-se a qualsevol circumstància —en aquest cas concret una commemoració històrica— per evocar (no goso emprar el verb *celebrar* en aquests temps tan negres i difícils) unes persones dedicades a l'exercici de la docència i, millor encara, a formar adolescents i joves i també a valorar les seves aportacions

>> Façana de l'Institut Jaume Balmes, situat a la cruïlla dels carrers Pau Claris i Consell de Cent de Barcelona.

en diferents camps. En conjunt, es tracta d'un col·lectiu que, junt amb altres, dona exemple de l'abundor de gironins i gironines il·lustres que des dels diferents vessants han contribuït a l'enriquiment cultural de casa nostra. Així ho recullen els llibres de Joaquim Pla i Cargol, *Biografías de gerundenses: Gerona y sus comarcas* (Girona, 1948), i Carles i Montserrat Bastons, *Gent que ha fet història: 115 personatges de les terres gironines* (Barcelona, 2015) i *Dones de les terres gironines que han fet història* (Barcelona, 2018). A banda n'hi ha d'altres de més concrets: Joan Armangué, *Gent de l'Empordà* (Barcelona, 2014); Gerard Bussot, *Gent d'un segle* (Sant Feliu de Guíxols, 2011); Joaquim Danés, *Història d'Olot: Biografies*, 4 volums (Olot, 2000-2001); Joan Ferrerós, *Figuerencs absents*, 4 volums (Figueres, 2002-2017); Narcís Figueres i Joan Llinàs (coord.), *Homes i dones de la Selva* (Santa Coloma de Farners, 2012); Joaquim Nadal, *Vides amb nom* (Girona, 2005) i *Noves vides amb nom* (Girona, 2011), i Inés Padrosa, *Diccionari biogràfic de l'Alt Empordà* (Girona, 2009).

Vull deixar constància que dedico una atenció especial als nascuts a poblacions gironines dissortadament traspassats. Així mateix, faig un esment nominal, per raons òbvies, als actualment jubilats i una menció a dos catedràtics traspassats que han tingut relació (discent o docent) amb les terres gironines. També vull manifestar que qualsevol omissió o errada ha estat involuntària i que en alguns casos ha estat difícil o impossible obtenir més dades, malgrat consultar famílies, bibliografia, biblioteques i hemeroteques.

Azara Reverter, Miguel

(Sant Miquel de Fluvià, 1923 - Barcelona, 1999). Catedràtic de francès. Era fill d'un funcionari republicà, passà la infantesa a Flaçà i feu el batxillerat a l'Institut Vell de Girona, on també va ser professor. Fou becat per estudiar a París a inicis de la dècada dels cinquanta. L'any 1956 va ser nomenat professor de l'Escola de Comerç de Gijón. El 1958 va arribar al Balneari de Gijón, després de passar pels instituts de Gijón i Girona. Fou catedràtic també de l'Escola Superior de Comerç i mestre, cap d'estudis i autor de llibres de text,

>> Josep Oriol Bernadet, un dels primers directors.

primer amb Ramiro de Sás i després escrits, publicats i promocionats per ell mateix.

Bosch i Vidal, Caterina

(Sils, 1939 - París, 1984, però enterrada a Sils). Catedràtica de ciències naturals, va passar prèviament pels instituts de Castelló de la Plana i Ausiàs March de Barcelona. Fou exalumna de l'Institut Vell de Girona i estudià farmàcia i biologia alhora. Va acabar la carrera docent com a catedràtica de biologia de l'Escola Universitària de Formació del Professorat d'EGB de la Universitat Autònoma de Barcelona. Molt abans, l'any 1977, es doctorà amb

el títol *Contribución al conocimiento de la anatomía de los equiúridos o invertebrados marinos de gran riqueza proteica*, una recerca interessant i original, que va obrir pas a estudis sobre éssers vius invertebrats i marins d'una gran riquesa proteica, susceptibles d'aprofitament humà amb vista a resoldre el problema de l'alimentació humana i reduir la fam al món. Era una persona enèrgica, dura de caràcter i de tracte, exigent i autoexigent. Va ser una gran científica, potser avui poc reconeguda, però una de les millors a cavall de la biologia i la zoologia. La mort la sorprenqué a París, on s'havia desplaçat, no

amb certes reticències des d'aquest costat dels Pirineus, per aprofundir en les seves recerques.

Carreras Artau, Joaquim

(Girona, 1894 - Tiana, 1968). Catedràtic de psicologia, lògica, ètica i rudiments de dret. Prengué possessió a l'Institut Balmes com a catedràtic l'1 de març de 1926, després d'haver passat pels instituts de Palència, Lugo i Reus. Deu anys més tard (poc després de l'esclat de la Guerra Civil), el 29 de novembre de 1936 fou nomenat catedràtic de filosofia. Posteriorment, l'any 1939, ho fou de la Universitat de Barcelona, on desenvolupà una

ingent tasca docent i investigadora. A l'Institut Balmes fou successor d'Hermenegildo Giner de los Ríos. Es doctorà amb la tesi *Ensayo sobre el voluntarismo en Duns Scot*. Des d'un vessant més català, li hem d'agrair les seves recerques sobre Ramon Llull i Arnau de Vilanova. A més, és autor de l'obra *La filosofía universitaria en Cataluña durante el segundo tercio del siglo XIX*. Va ser membre de l'Institut d'Estudis Catalans (1944) i president de la Societat Internacional pour l'Étude de la Philosophie Médiévale. És autor de llibres de text i promotor dels estudis universitaris gironins. El doctor Frederic Udina, exalumne seu

de l'Institut Balmes, deia: «Si no fou el millor, era a la primera fila del professorat de l'institut».

Coll i Vehí, Josep

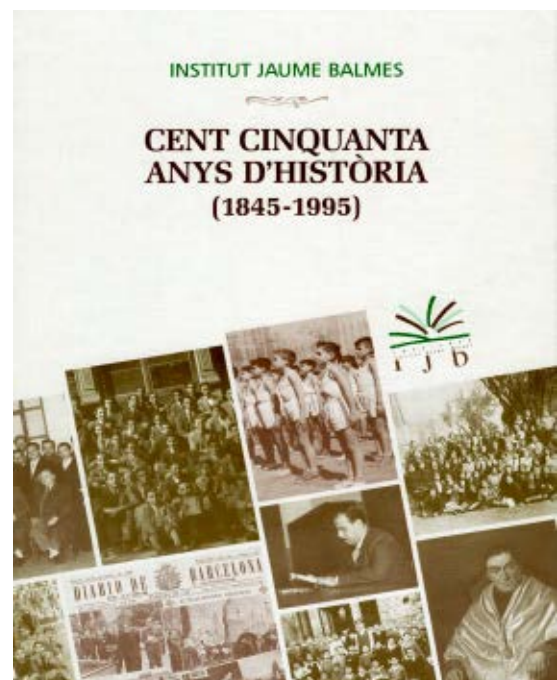
(Torrent d'Empordà, 1823 - Girona, 1876). Va prendre possessió a l'Institut Balmes com a catedràtic de poètica i retòrica l'any 1861, procedent de l'Institut San Isidro de Madrid, i va ser director del centre en dues ocasions. Nomenat el 20 de juliol de 1868, hi renuncià tres mesos després (o potser els fets polítics de la Revolució de Setembre el separaren de la direcció), però va tornar a ser-ho per reglament orgànic des del febrer de 1875 fins a la seva mort. Poc abans de morir va poder veure com l'institut es traslladava de la seva seu a l'edifici de la Universitat de Barcelona. Persona d'ideologia conservadora, fou un dels fundadors del Casino Barcelonés (1849) i de la biblioteca de l'institut. Va ser col·laborador d'*El Brusi* i va publicar estudis sobre literatura castellana —*De la poesía de España: Modelos de poesía castellana* (1871), *Los refranes del Quijote ordenados y glosados* (1874)— i provençal —*La sátira provençal*.

Font Pagés, Mercè

(Corçà, 1918 - Girona, 2019). Va ser professora de ciències naturals a l'institut a les dècades dels anys seixanta i se-

>> Josep Coll i Vehí (1823-1876), creador de la biblioteca del centre, que també va dirigir.

>> Coberta del llibre commemoratiu dels 150 anys del centre.

«El professor Garriga explicava *Literatura española* i la dominava perfectament, fent-la a més a més atractiva; tenia una veu greu i la seva llengua nativa era el castellà», deia el doctor Frederic Udina, exalumne seu

tanta, segons consta en el llibre commemoratiu del 150è aniversari. Fou, a més, mestra i puericultora. No se n'han pogut obtenir més dades.

Garriga i Palau, Francesc Xavier

(Cadaqués, 1864 - Barcelona, 1941). Catedràtic de poètica i retòrica de 1913 a 1934. El succeí Guillermo Díaz-Plaja. El 1888 es doctorà en filosofia i lletres. Col·laborador a la premsa de Madrid i de Barcelona, és autor de *Poesies catalanes* (1919) i d'uns quants treballs sobre aspectes de literatura castellana: *Estudios acerca de la novela picaresca española* (1891) i *Menéndez y Pelayo como crítico literario* (1912). Destacà també com el primer traductor al castellà de *Solitud* de Caterina Albert (v. REVISTA DE GIRONA, núm. 320). Com a periodista fou corresponsal a Madrid de *La Vanguardia* i col·laborà a *El Globo* i a *El Imparcial*. El doctor Frederic Udina, exalumne seu, escrigué: «El professor Garriga explicava [...] *Literatura española* i la dominava perfectament, fent-la a més a més atractiva; tenia una veu greu i la seva llengua nativa era el castellà [...] Com a professor tenia el seu atractiu i jo anava a gust a classe, però a vegades escrivia frases de trampa, com “una batalla nabal” o “aré cuanto pude”».

Gassiot i Llorens, Josep

(Sant Feliu de Guíxols, 1910 - Barcelona, 1994). Professor de física i química a la immediata postguerra, posteriorment exercí com a catedràtic de l'assignatura als instituts de Mérida, Múrcia i Girona. Durant molts anys fou l'inspector en cap de la Inspecció

>> Anna Huix, al casament d'una de les seves nebodes. Va ser cap d'estudis nocturns del Balmes durant molts anys.

d'Ensenyament Mitjà del districte universitari de Catalunya i les Balears. És autor de llibres i treballs sobre la seva especialitat (*La lucha por los nitratos*, 1944). Ja jubilat, es dedicà a escriure obres de creació literària per a adolescents i joves, com *Un ca-*

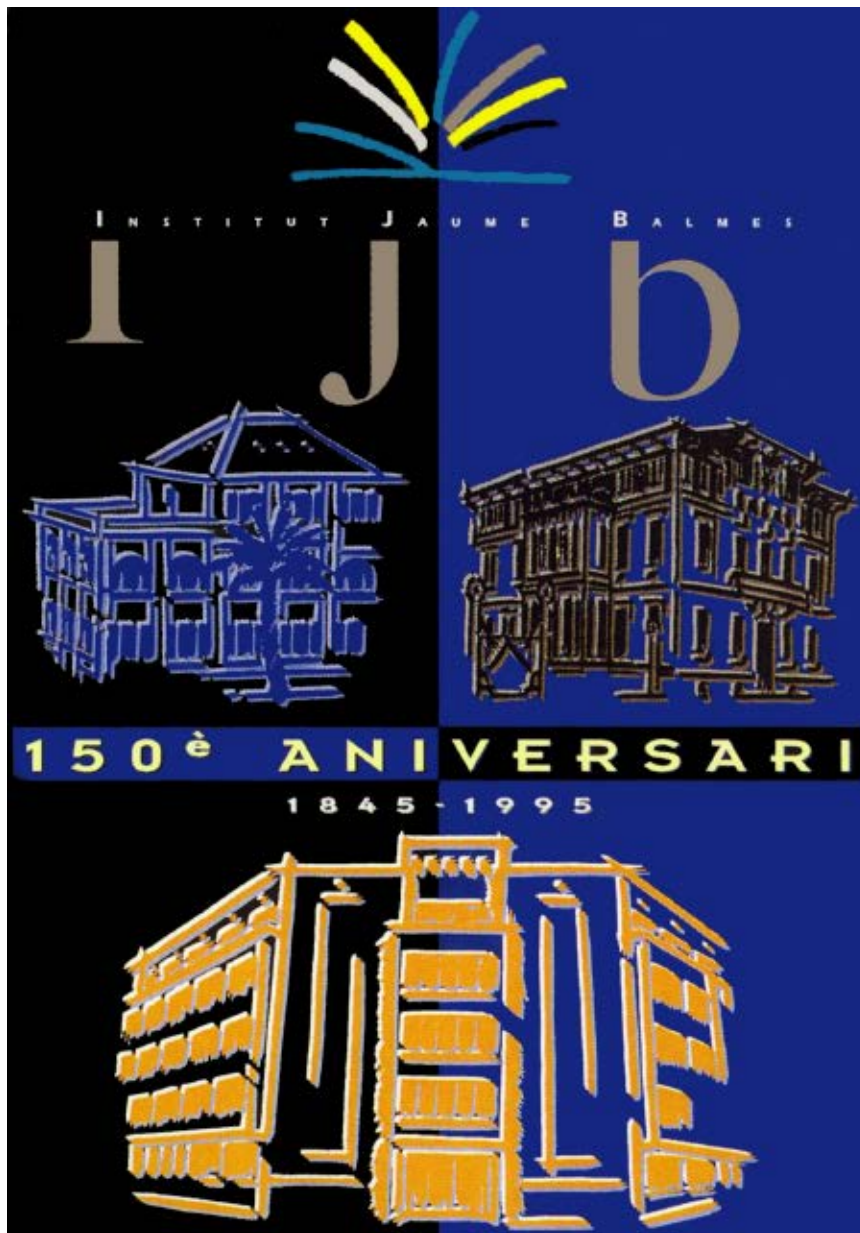
valler vestit de negre. També va ser col·laborador de l'ICE de la Universitat de Barcelona. Estigué sempre molt vinculat a l'Institut Químic de Sarrià, on va estudiar. Va ser una excel·lent persona i concebia la docència com un acte de servei i d'estimació.

Huix Ribas, Anna M.

(Santa Coloma de Farners, 1933 - Barcelona, 2011). Llevat de dos cursos al Institut Puig Castellar de Santa Coloma de Gramenet, pràcticament va ser professora de llengua i literatura espanyola al llarg de tota la seva docència al Balmes. Primer com a professora interina, després com a professora agregada i finalment com a catedràtica. També fou cap d'estudis de nocturn durant una pila d'anys. Era una persona molt predisposada a col·laborar, com ho demostra el fet de ser membre de la comissió organitzadora dels actes del 150è aniversari, tutora dels alumnes del CAP o secretària dels tribunals de les PAU. Era una persona afable, dialogant, serena, amb calidesa humana, responsabilitat directiva i eficiència acadèmica, i amiga de tertúlies, fet corroborat per la seva assistència a les Trobades Literàries de Blanes (7 de maig de 1997 i 6 de juny de 1998) i Girona (19 de febrer de 2002), creades a Montserrat l'any 1992 i organitzades per professorat de llengua i literatura (entre d'altres, Carles Bastons, Xavier Fages, Maria Golobardes, Rosa Llupart i Consol Serra, de Figueres; Ignasi Bonnín i Josep Comas, de Girona, i Lluís Busquets i Grabulosa, d'Olot).

Llansó i Pujol, Jaume

(Girona, 1806-1862). Prengué possessió com a catedràtic d'arquitectura a l'Institut Balmes el 3 d'agost de 1860 i cessà per defunció el 12 d'agost de

>> Postal commemorativa del 150è aniversari de l'institut.

Anna Maria Huix era afable, dialogant, serena, amb calidesa humana, responsabilitat directiva i eficiència acadèmica, i amiga de tertúlies, fet corroborat per la seva assistència a les Trobades Literàries de Blanes i Girona

1862. Fou, a més, metge i com a tal actuà durant la Primera Guerra Carlina i exercí a Figueres. A Barcelona fou també catedràtic de l'Escola de Botànica i Agricultura i dirigí *El Cultivador*. Va escriure, sempre en castellà, obres i memòries sobre temes de la seva especialitat, com *Lecciones elementales de botánica para uso de los colegios de humanidades* (Figueres 1842), *Memorias sobre el estado actual de la botánica y agricultura* (1846), *Memoria relativa al proyecto de una asociación agrícola comercial para establecer el crédito de los vinos españoles en el mercado de América* (1849) i *Reflexiones acerca de los bancos agrícolas* (1856).

Masià de Ros, Àngels

(Figueres, 1907 - Masnou, 1998). Va ser professora de geografia i història a l'institut en la immediata postguerra (1939-1942), després de passar pels instituts de Ponferrada i Badajoz. Es va jubilar a l'Institut Joan Maragall (avui Poeta Maragall) de Barcelona, on impartí docència de 1943 a 1977. Llicenciada en història per la Universitat de Barcelona (1927), es va doctorar a Madrid l'any 1931 amb l'estudi *Gerona en la Guerra Civil en tiempos de Juan II*. També impartí classes a la mateixa universitat en la dècada dels anys quaranta. És autora de nombrosos estudis en la seva especialitat, tots molt valuosos, com *Introducción a la*

historia de España (1943), *Historia general de la piratería* (1059), o més específics com *La Corona de Aragón y los estados del norte de África: Política de Jaime II y Alfonso IV en Egipto, Ifrìquia y Tremecén* (1951) i *Historiadores de Indias: Antillas y tierra firme* (1971). En col·laboració amb Francesca Vendrell, exalumna, exprofessora del Balmes i muller del catedràtic Millàs i Vallicrosa, nascut a Santa Coloma de Farners, escrigué *Jaume el dissortat: darrer comte d'Urgell*.

Maurici Frades, Magdalena

(Figueres, 1949 - Barcelona, 2017). A inicis del segle XXI va ser professora de llengua i literatura espanyola a l'Institut Balmes. Gran professional, molt responsable i competent, després va exercir a l'Institut Menéndez y Pelayo, on es jubilà. Es doctorà amb la tesi *Los orígenes de la literatura popular impresa. Apuntes para una teoría: la tradición juglaresca y la génesis de una literatura* (UB, 2000). No se n'han pogut esbrinar més dades.

Oriol i Bernadet, Josep

(Far d'Empordà, 1811 - Escaldes d'Andorra, 1860). Va ser el primer catedràtic de matemàtiques i un dels primers directors de l'institut (1859-1860), d'on cessà per defunció. A més, va ser arquitecte municipal de Sabadell i era doctor en ciències exactes. Feu importants aportacions a la tècnica i enginyeria catalanes, ja que concebé el ferrocarril de Barcelona a Granollers i projectà el de Sant Joan de les Abadesses. Va ser membre de l'Academia de San Fernando de Madrid i va escriure *Elementos de geometría y dibujo lineal* (1847), una obra aleshores pionera en el seu gènere. Tenia unes idees pedagògiques que es podrien considerar força actuals. És autor, a més, d'una oda a Isabel II.

Safont de Ferrer, Joan de

(Besalú, 1789 - Barcelona, 1847). Professor substitut d'ideologia i lògica, formà part del primer claustre de l'institut. Posteriorment, fou catedràtic de lògica de la Universitat de Barcelona. Teòleg, frare benedictí del monestir de Sant Cugat del Vallès, intervingué en el setge de Girona. Home pintoresc i polifacètic, va escriure obres tan variades i suggestives com *Memorias sobre los Condes de Besalú*, en tres parts (1840-1845), *Disertación sobre el sistema pla-*

Josep Oriol va ser el primer catedràtic de matemàtiques i un dels primers directors de l'institut. Feu importants aportacions a la tècnica i enginyeria catalanes, com ara projectar el ferrocarril de Sant Joan de les Abadesses

netario (1835), *Breve historia de la vida de los principales filósofos* i *Almanaque religioso, civil, histórico, geográfico, físico y agrícola para el año 1845*. Joaquim Pla i Cargol, en l'obra esmentada *Biografía de gerundenses* (1960), diu que dissenyà l'aparell cosmològic que es conservava en el gabinet de física del Seminari de Girona.

Valentí Fiol, Eduard

(Pals, 1910 - Barcelona, 1971). Prengué possessió a l'Institut Balmes com a catedràtic de llatí l'1 d'agost de 1961, després de passar pels instituts d'El Ferrol, Santiago de Compostel·la, Castelló de la Plana i Reus, i cessà per defunció el 18 de febrer de 1971. Va ser exalumne de l'Institut Vell de Girona i deixeble de Carles Riba. Formà part del claustre de la primera Universitat Autònoma de Barcelona (1932-1939). Mort en plena maduresa, a part de recerques, estudis i treballs sobre temes de la seva especialitat i una tasca com a traductor (textos de Juli Cèsar, Ciceró, Lucreci i Sèneca), cal recordar-ne articles de gran interès sobre Carles Riba, Joan Maragall i Josep Torras i Bages i, sobretot, dues obres cabdals pòstumes: *Els clàssics i la literatura catalana moderna* (1973) i *El primer modernisme catalán y sus fundamentos ideológicos* (1973). Col·legues i exalumnes actuals recorden el seu mestratge i la seva bonhomia.

Xifra i Masmitjà, Narcís

(Girona, 1848-1934). En el quadre de professors de la *Memòria* del curs

1876-1877 consta com a professor auxiliar de física i química. Posteriorment, va ser catedràtic dels instituts de Conca i Girona, on impartí matemàtiques. A més, com a enginyer industrial, feu unes magnífiques instal·lacions elèctriques (Maquinista Terrestre i Marítima, Rambla de Girona, Liceu) i aplicacions telefòniques primerenques (Línia Barcelona-Girona, xarxa urbana de Barcelona). Com diu Pla i Cargol a *Biografías gerundenses*: «Puede considerarse como uno de los más destacados precursores de las industrias eléctricas en España».

Pel que fa al professorat nadiu jubilat, cal destacar Carles Bastons (Figueres: castellà); Quima Bisbe (Bordils-Celrà: català); Rosa Brunet (Banyoles: ciències naturals); Mayra Fa (Llançà: música); Quim Mestres (Olot: ciències socials); Rosa Navarro (Figueres: castellà); Anna Pujol (Figueres: ciències socials); Manuel Roca (Ullastret: ciències naturals); Sebastià Xambó (Tregurà: matemàtiques).

Finalment, cal recordar dos professors traspassats, amb lligams giro-nins: Guillermo Díaz-Plaja, que feu el batxillerat a l'Institut Vell de Girona i estiuèja a Cadaqués (v. REVISTA DE GIRONA, núm. 313), i Fermín de Urmeneta, catedràtic de filosofia, que abans havia exercit a l'Institut Vell de Girona (1964-1968).

Un record humà, personal, professional i pedagògic ben agraït i actualitzat per sempre.

En la Memòria del curs 1876-1877, Narcís Xifra consta com a professor auxiliar de física i química. Posteriorment, va ser catedràtic dels instituts de Conca i Girona, on impartí matemàtiques